

'Leer om door de ogen van het kind te kijken en stel daar je lessen op af.'

een portret van
Albert Bols
leraar
basisonderwijs

Persoonlijk

[Personalia](#)

[Warm gezin](#)

[FPU](#)

Personalia

Ik ben Albert Bols, 62 jaar. Ik ben leraar op de Jenaplan-basisschool De Klimop in Oldenzaal.

Warm gezin

In 1947 ben ik geboren in Schoonebeek in Drenthe. Mijn ouders hadden daar een kleine boerderij waar ik met twee zussen ben opgegroeid, het was een warm gezin. Ik ben in 1973 getrouwd met Gé. Zij werkte vroeger als gezinsverzorgster en later in de jeugdzorg. We hebben twee kinderen, een dochter en een zoon, en drie kleinkinderen.

FPU

Na de zomervakantie ga ik met FPU. Mijn vrouw is al drie jaar met de VUT en zo kunnen we samen andere leuke dingen doen. Ze hebben me gevraagd om als vrijwilliger op de pabo in Hengelo les te geven en de studenten te leren de theorie te linken aan de praktijk. Daarnaast ga ik hen informeren over het Jenaplanonderwijs. Ik ben er al mee begonnen en zal er na mijn FPU met plezier mee doorgaan.

Ik ben ook actief in het vrijwilligerswerk: ik ben onder meer voorganger in een wooncentrum en tegelijkertijd pastoraal medewerker. Verder doe ik aan fotografie, het liefst in de natuur, en zie ik mijn kleinkinderen graag. In een zwart gat vallen, daar is bij mij zeker geen sprake van.

Opleiding & loopbaan

[Overzicht opleiding](#)

[Overzicht loopbaan](#)

[Vroeg voorbeeld](#)

[Nieuw voorbeeld](#)

[Kweekschool](#)

[In dienst](#)

Overzicht opleiding

- lyceum (Emmen 1959-1964)
- kweekschool (Emmen 1964-1969)
- pedagogiek, specialisatie onderwijskunde (Zwolle 1972-1977)
- vakstudie buitengewoon onderwijs (Tilburg 1984-1985)
- Jenaplanonderwijs (Zwolle 1993-1994)
- Remedial Teaching (Hengelo 1998-1999)

Eerste baan
Onderwijskunde
Nieuwe school
Jenaplan
Fusie

Overzicht loopbaan

- basisschool De Bron in Nieuw Amsterdam (1971-1978)
- basisschool De Esch in Oldenzaal (1978-1994)
na fusie
- basisschool De Klimop in Oldenzaal (1994-2009)

Vroeg voorbeeld

Ik heb in Schoonebeek op de lagere school gezeten. Daar had ik een meester die veel indruk op me heeft gemaakt. Hij kwam net van de kweekschool, was enthousiast en kon erg goed luisteren. Het leek me vanaf toen al leuk om leraar te worden. Een tijdje geleden heb ik hem nog eens gezien, hij zit nu in een verzorgingscentrum. Het was een prettige ontmoeting, hij was toch mijn eerste voorbeeld, en volgens mij zijn voorbeelden belangrijk voor mensen.

Nieuw voorbeeld

Daarna ging ik naar het lyceum in Emmen en koos ik voor het gymnasium. Daarna wilde ik graag theologie gaan studeren. Ik ontmoette iemand die het internaat Ruimzicht in Driebergen kende, dat is een gesponsorde opleiding voor predikanten en doktoren. Daar heb ik toen toelatingsexamen gedaan en ik werd ook aangenomen, maar ik ben er maar even geweest. Het was namelijk midden in de jaren zestig en ik wist me geen raad tussen al die discussiërende provo's. Ik was nogal beschermd opgevoed en heel veel zekerheden vielen weg. In overleg met de leiding heb ik daarom besloten om te stoppen.

Kweekschool

Na rijp beraad ben ik terugggegaan naar Emmen, naar de kweekschool. Ik ben wel kerkenwerk blijven doen met groepen jongeren, dat deed ik al vanaf mijn dertiende. Ik ben altijd maatschappelijk betrokken geweest, ik kreeg van thuis ook altijd mee dat je niet aan de kant moest blijven staan, maar mee moest helpen.

Op de kweekschool moest ik een dag per week stage lopen op een heel leuke school, de Anne de Vries school, die veel experimenteerde. Ik moest bijvoorbeeld met de leerlingen op pad om de burens te ondervragen over wat ze deden en dan weer terugkomen en alles met de kinderen bespreken. Dat was heel vernieuwend in 1967 en dat sprak me erg aan.

Ze begeleidden me goed, ze gingen altijd uit van wat ik al kon en lieten me daar lessen omheen maken. Mijn eerste project ging bijvoorbeeld over mode door alle eeuwen heen.

In dienst

Na de kweekschool moest ik in militaire dienst. Ik heb nog geprobeerd het te ontlopen door te solliciteren naar een baan op een tweemansschool in Friesland. Omdat de eisen voor mij te hoog lagen, heb ik daarvan afgezien.

Zo ben ik toch maar in Bussum de onderofficiersopleiding gaan doen en daar heb ik best veel aan gehad. Zo heb ik geleerd om in een grote groep te leven en feest te vieren. Ook ben ik daar betrokken geweest bij gespreksgroepen met jongens die over dezelfde problemen nadachten. Het is zeker dus geen verloren tijd geweest.

Eerste baan

Na mijn diensttijd kon ik kiezen uit verschillende banen, er waren toen veel vacatures, en ik koos voor De Bron in Nieuw Amsterdam in Drenthe. Dat was een fusieschool tussen een hervormde en een gereformeerde school en die zochten een nieuwe leraar die nog objectief was en niet gehecht aan een van de oude scholen. In het begin moesten de twee groepen nogal aan elkaar wennen en ik manoeuvreerde daar tussendoor met een frisse blik op de gang van zaken. Uiteindelijk werd het een leuk team.

Ik heb er zeven jaar gewerkt in alle klassen behalve de eerste klas. Ik heb daar goed leren differentiëren omdat ik meteen een groep van drieënveertig leerlingen kreeg op verschillende niveaus. Verder kreeg ik veel vrijheid van het hoofd met wie ik goed op kon schieten. Ik ging er vaak met de leerlingen op uit, de natuur in, en daar vertelde ik ze van alles over de bomen, planten en dieren. Andere collega's stelden dat helaas wel eens ter discussie, want lang niet iedereen was het ermee eens.

Onderwijskunde

Het was een mooie speling van het lot dat de zus van mijn vroegere leraar, mijn voorbeeld, ook op die school werkte en die heeft me op een gegeven moment aangespoord om me verder te bekwamen en toen ben ik vijf jaar lang pedagogiek, specialisatie onderwijskunde, in Zwolle gaan studeren. Dat was heel zwaar naast mijn baan en het kostte heel veel tijd, maar ik vond het razend interessant.

Nieuwe school

Na het afronden van mijn studie heb ik overwogen of ik een baan moest zoeken in de toen net opkomende schoolbegeleidingsdiensten, maar ik heb besloten om heel direct met kinderen te blijven werken en daar heb ik geen spijt van.

Ik wilde wel van baan veranderen en ben gaan solliciteren naar een functie als hoofd. Hier in Oldenzaal moest nog een school in een nieuwbouwwijk worden opgericht, ik werd aangenomen door het bestuur en ik kreeg een stuk grond toegewezen waar die school moest komen. Het zou een gebouw worden waar drie basisscholen in zouden komen: een Rooms-Katholieke, een openbare en een protestants-christelijke. Dat was natuurlijk een geweldige uitdaging.

In goed overleg met de twee andere directeuren en besturen hebben we de vleugels van het gebouw onder de drie scholen verdeeld en die verdeling is nog steeds hetzelfde. Later hebben we er door fusie een ander gebouw bij gekregen, maar het hoofdgebouw delen we nog steeds. Jammer genoeg is het van onderwijskundige samenwerking nooit gekomen, we gebruiken alleen elkaars materialen.

Mijn school was een protestantse school, maar in Oldenzaal is het grootste deel van de bevolking katholiek en de meeste ouders kozen voor het katholieke onderwijs. Ik heb dan ook een half jaar in m'n eentje les gegeven aan één leerling. Langzamerhand kwamen er meer kinderen en kreeg de school steeds meer het karakter van een ontmoetingsschool. Ik bleef overigens wel altijd zelf lesgeven, ook toen we genoeg leraren hadden, dat wilde ik niet missen.

Jenaplan

Toen de school net bestond, kwam ik in contact met Kees Both, de goeroe van het Jenaplanonderwijs. Hij vroeg mij wat ik van het Jenaplanonderwijs vond. Nadat ik me op het Jenaplanconcept had georiënteerd, merkte ik dat het hele idee van de leefschole op mijn lijf geschreven was.

Langzamerhand hebben de Jenaplanideeën vorm gekregen. Daarna hebben we de school pas het predikaat Jenaplanschool gegeven, want ik vind dat je dat pas echt kan doen als je daar klaar voor bent. Dat waren we in 1985.

Fusie

In 1994 was er een school binnen de vereniging die met opheffing werd bedreigd en er werd besloten tot een fusie. Die bedreigde school was een reguliere basisschool, geen Jenaplanschool. We hebben toen besloten om van de gefuseerde school een Jenaplanschool te maken.

Intussen had ik al een forse aversie opgelopen tegen de administratieve rompslomp die bij een directeurschap hoort en dus kwamen we overeen dat de directeur van de andere school directeur werd en dat ik me met de onderwijskundige aanpak zou bezighouden. Dat was precies waar ik mij prettig bij voelde.

In het begin was die fusie best wennen, omdat iedereen aan zijn oude methodes wilde vasthouden. Ik vond dat we de veranderingen heel gedoseerd moesten brengen en daarbij moesten luisteren naar alle leraren, dat is immers de Jenaplangedachte. Iedereen heeft de Jenaplancursus gevolgd en uiteindelijk hebben we met z'n allen een hele leuke dynamische school gevormd.

Ik ben steeds blijven lesgeven en heb me daarnaast altijd bezighouden met de onderwijskundige plannen. Verder heb ik remedial teaching gegeven en coach ik nieuwe leraren.

Leraarschap

<u>Waarom leraar</u>
<u>Leefschole</u>
<u>Door kinderen</u>
<u>Positieve benadering</u>
<u>Duidelijk, niet dictatoriaal</u>
<u>Mondiger</u>
<u>Goede leraar</u>
<u>Eigen ontwikkeling</u>
<u>Plaats van de leraar</u>

Waarom leraar

Het leuke aan het onderwijs vind ik de kinderen. Die zijn zo enthousiast en willen zo graag leren, dat moet je aanwakkeren. Ze zeggen soms dat kinderen vervelend kunnen zijn, maar dat is niet zo, wij kunnen ze hoogstens vervelend maken omdat we niet naar ze luisteren. De Griekse filosoof Herakleitos zei: 'Een kind opvoeden en iets leren is niet een vat volstoppen, maar "vuur aan vuur" ontsteken.' Hij bedoelde daarmee dat je er niet rücksichtslos informatie in moet stoppen, maar dat je ze met je eigen enthousiasme verder moet brengen.

Een voorbeeld is dat een nieuwe leraar bij ons ooit zei: 'Als straks de CITO-toets in groep 8 geweest is, zijn de kinderen vast heel vervelend, dat waren ze op mijn oude school ook altijd.' Later gaf ze toe: 'Goh, ze zijn nog steeds heel enthousiast bezig.' Dat komt omdat je moet weten hoe je het moet brengen. Je kunt hele saai verhalen over vermenigvuldigen en worteltrekken houden, maar als ik zeg: 'Omdat ik astronaut wil worden, moet ik heel veel weten over al dat rekenen.' Dan zeggen ze: 'Echt waar meester? Dat wil ik ook weten.' Motivatie is het sleutelwoord om kinderen te kunnen boeien, en je moet luisteren naar wat de kinderen bezighoudt.

Leefschool

De beste manier om enthousiasme over te dragen en het eigene van het kind te behouden heb ik dus gevonden in het idee van de leefschool, het Jenaplanonderwijs, bedacht door Peter Petersen uit Jena in Duitsland. Zijn uitgangspunt is dat elk kind uniek is en dat de kinderen moeten opgroeien tot uitgebalanceerde mensen. Wij zullen daarom naar hen moeten luisteren en de leerstof op hun behoeften moeten aanpassen, zowel op individueel gebied als in groepsverband.

Een kind moet zichzelf kunnen zijn en de leraar moet dat mogelijk maken. De leraar bepaalt dus niet alles alleen maar moet zich inleven in de leerling en dienstbaar zijn aan de leerling. De leraar moet zich voortdurend afvragen: 'Waarom doe ik wat ik doe zoals ik het doe en welk resultaat heeft het?' Hij moet steeds aan zelfreflectie doen en dat wordt ook de kinderen aangeleerd. Elke dag wordt er met hen een evaluatie gehouden over hoe het ging en hoe het komt dat ze hun werk niet of juist wel hebben afgekregen. Je moet daar natuurlijk wel een duidelijke structuur bij bieden, want dat hebben kinderen nodig.

Het gaat er in het Jenaplanonderwijs dus om de kinderen op te laten groeien tot verantwoordelijke mensen. Je moet ze daarvoor aanspreken op hun verantwoordelijkheid. Als er een probleem is, vraag ik ze wat er aan de hand is en hoe ze zelf denken dat het opgelost kan worden. Daarbij is het van belang dat ze leren samenwerken, leren samen dingen op te lossen. Door alles bespreekbaar te maken en niet alleen maar te roepen dat iets niet mag of niet goed is, ben je met hun sociaal-emotionele ontwikkeling bezig. Je leert ze zelfstandig te oordelen. Je bespreekt als leraar alles wat er met de kinderen gebeurt, ook thuis.

Een tijd geleden had een jongetje iets uit een winkel meegenomen en dat kwam hij mij vertellen. Niemand wist er verder iets van en hij durfde het niet terug te brengen. Toen zijn we dat samen gaan doen en ik denk dat die jongen nooit weer iets onbetaald meeneemt. Ik had dat direct tegen zijn ouders kunnen zeggen, maar dat vond ik op dat moment niet nodig. Ik had ook kunnen zeggen dat het helemaal verkeerd is, maar doordat hij zijn eigen verantwoordelijkheid nam en naar mij toe kwam en we samen naar die winkel zijn gegaan, heeft hij volgens mij een heleboel geleerd. In een later stadium heb ik zijn ouders op de hoogte gebracht.

Door kinderogen

Dat is allemaal pedagogiek, want daar ben je als leraar natuurlijk de hele dag mee bezig. Daarnaast is de didactiek erg belangrijk. Ik vind de didactische en de pedagogische competentie allebei even belangrijk, of liever gezegd: ik vind dat goede pedagogiek een voorwaarde is voor goede didactiek. Een kind moet zich prettig en veilig voelen om optimaal te kunnen presteren. Om dat te bereiken moet je duidelijk maken dat je in het kind gelooft en moet je als leraar leren door de ogen van het kind te kijken.

Het is heel noodzakelijk om respect voor het kind op te brengen, hoe het ook in elkaar zit. Van sommige kinderen denk ik heus wel eens 'wat een lastig portret', maar tegenover de kinderen zelf moet je je altijd respectvol gedragen. Je moet je in kunnen leven in hun belevingswereld, maar je moet dat niet op een gekunstelde manier doen. Je moet proberen echt te zijn. Oudere leraren bran-

den vaak op, omdat ze niet meer de flexibiliteit kunnen opbrengen om mee te groeien.

Verder moet je een kind nooit vernederen. Of het nu gaat om hun schoolprestaties, hun kleren of uit welke buurt ze komen, een kind vernederen is afschuwelijk. Er was een tijd dat sommige kinderen het heel belangrijk vonden om merkkleding te dragen, terwijl niet elke ouder dat natuurlijk wil of kan betalen. Ik vind het belangrijk om daar als school aandacht aan te besteden en duidelijk uit te dragen dat kleding echt niet zo belangrijk is. Zo hoop ik kinderen zonder merkkleding op hun gemak te stellen.

Een ander aspect is lichamelijk contact. Voelt een kind zich bijvoorbeeld veilig als je je hand op z'n arm legt? Daar moet je mee oppassen, want sommige kinderen vinden dat bedreigend. Wij hadden een leraar die dat altijd deed en daar school absoluut geen kwaad in, maar op een gegeven moment kwam er een klacht over hem binnen via de vertrouwenspersoon. Dit was voor ons een aanleiding om het er in het teamoverleg over te hebben.

Ten slotte moet je niet te veel ineens eisen. De doelstelling van het basisonderwijs is kinderen tot volwaardige mensen op te voeden en daar hebben ze tijd voor nodig. Bij de een gaat het sneller dan bij de ander. De meesten moeten daar eerst fouten voor maken, dus moet je ze ook de ruimte geven om die fouten te maken.

Positieve benadering

Daarbij is een positieve benadering belangrijk. Ik zeg niet: 'Je hebt er twaalf fout,' maar: 'Je hebt er twaalf goed', als het bijvoorbeeld om vierentwintig sommen gaat. Je moet vooral de kwaliteiten van kinderen duidelijk benoemen: 'Ik zie dat je goed gewerkt hebt, het is nog niet allemaal gelukt, maar je hebt je goed ingezet.'

Duidelijk, niet dictatoriaal

In het begin van het jaar bepaal ik in overleg met de kinderen de regels in de klas en in de loop van het jaar passen we die soms een beetje aan. Dat doen we dus samen, maar ik wil wel dat ze zich eraan houden.

Als iemand zich er niet aan houdt, word ik wel eens boos, maar dan zet ik een kind niet op de gang. Ik vraag: 'Je luistert steeds niet naar me en je doet niet wat we met z'n allen hebben afgesproken. Hoe komt dat toch?' Zo maak ik het weer bespreekbaar. Als je een kind op de gang zet, wordt het wrokkig en werkt het alleen averechts.

Wat ik niet tolereer is pesten. Als dat gebeurt, neem ik meteen contact op met de ouders en organiseren we een bespreking: eerst met de pester en zijn ouders en later met de gepeste erbij. Vaak is een kind vroeger zelf gepest en als je daarover in gesprek gaat, komt de oplossing meestal snel in zicht.

Al met al word ik niet snel boos, maar ik ben wel duidelijk: de kinderen weten precies tot hoever ze kunnen gaan. Ik heb eigenlijk nooit ordeproblemen gehad. Bij collega's heb ik dat wel gezien, vooral als ze zich te bepalend opstelden zonder rekening te houden met de mening van de kinderen. Je moet kinderen corrigeren door ze in alle omstandigheden positief te benaderen.

Mondiger

Ik hoor vaak mensen verzuchten dat die kinderen van tegenwoordig moeilijk, vervelend en zo mondig zijn, maar dat is natuurlijk niet eerlijk. We hebben ze welbewust opgevoed tot mondigheid. En dan willen we ze nu de mond snoeren? Dat is vreemd.

Een andere verandering is dat kinderen het tegenwoordig zo druk hebben: ze hebben van alles te doen, muziekles, sportles enzovoort, terwijl ze volgens mij veel meer tijd zouden moeten hebben om te kunnen spelen en de wereld te kunnen ontdekken.

Goede leraar

Een goede leraar evalueert zichzelf voortdurend. Een goede leraar maakt serieus werk van het lesgeven en het opvoeden, maar wel met gevoel voor humor. Hij moet zeer sociaal zijn en veel doorzettingsvermogen hebben. Een goede leraar is vooral betrokken bij zijn leerlingen.

In de praktijk betekent dat dat je moet weten wat je wilt en dat je tegelijk door de ogen van de kinderen moet kunnen kijken. Dat je je les moet durven omgooien als je merkt dat de kinderen zich een dag niet kunnen concentreren. Je moet in een klas respect kunnen oproepen en daarvoor de kinderen zelf ook respecteren.

En natuurlijk moet je voldoende kennis in huis hebben om de leerstof duidelijk over te brengen en moet je je lessen goed voorbereiden. Zonder de organisatorische competentie wordt het een puinhoop. Je moet kinderen veel vrijheid durven geven, maar wel in een goed gestructureerde setting.

Eigen ontwikkeling

Al die dingen heb ik zelf tijdens mijn loopbaan steeds meer ontwikkeld. Ik ben al op m'n dertiende begonnen met lesgeven op een zondagsschool en dat ging best goed. Toen ik net begon als leraar had ik zoals gezegd een klas van drieënveertig leerlingen en dat vond ik soms best moeilijk. Ik moest erg mijn best doen, maar gelukkig had ik een directeur die me goed begeleidde en me steeds vroeg of het me lukte en of ik het aankon. Dat gaf me zekerheid en vertrouwen.

Ik heb steeds beter geleerd om door de ogen van het kind te kijken en heb daardoor ook steeds meer een natuurlijk gezag gekregen in de klas. Ik heb dus een hoop bijgeleerd, maar ook daarvoor heb ik eigenlijk nooit echt problemen gehad. Ik had er vanaf het begin gevoel voor. Ik kan goed praten, maar ik kan ook goed luisteren en daardoor lukte het me altijd om een groep tot een echte groep te maken en iedereen op zijn gemak te stellen.

Alles bij elkaar durf ik mezelf een goede leraar te noemen, de meeste kinderen kunnen het goed met me vinden. En dat geldt ook voor mijn collega's.

Als ik opnieuw zou moeten beginnen, zou ik precies hetzelfde vak kiezen en ik zou ook weer al die studies volgen. Of ik weer veertig jaar voor de klas zou blijven staan weet ik niet zeker, misschien zou ik me op een gegeven moment meer gaan richten op de begeleiding van andere leraren.

Plaats van de leraar

Als ik mensen vertel dat ik leraar ben, reageren ze verschillend, het hangt er van af waar ik ze tegenkom. Als ik op een camping sta, hebben mensen het al snel door omdat ik dan meteen optrek met de aanwezige kinderen, maar verder verwachten mensen niet zo gauw dat ik in het onderwijs werk.

De volgende vraag wordt mij wel eens gesteld: 'Vind je het onderwijs echt leuk? Is dat niet zwaar met al die moeilijke kinderen van nu?'

Meestal zit er wel een soort bewondering achter die vraag, maar tegelijk merk ik dat de plaats van de leraar in de maatschappij door de jaren heen anders is geworden. Leraren hoorden vroeger bij de notabelen, maar nu horen ze gewoon bij de massa en hebben ze minder aanzien.

Als ouders hulp bij hun opvoeding nodig hebben, kopen ze die bij wijze van spreken: bij de jeugdzorg, bij het maatschappelijk werk, en in laatste instantie pas bij de leraar. Een leraar is slechts een van de velen die iets nuttigs over het kind te zeggen heeft. Je wordt tegenwoordig in ieder geval niet meer gezien als expert op kindergebied, terwijl je dat in feite wél bent.

De praktijk in de klas

De dag begint
Ochtendprogramma
Middagprogramma
Ervaringsgericht onderwijs
Fouten en vertrouwen
Differentiëren
Huiswerk
Geen zin

De dag begint

Kwart voor acht zijn alle leraren op school, iedereen zet z'n spullen klaar en begroet elkaar. Bij ons gaat de deur altijd tien minuten van tevoren open en dan staat elke leraar in de deur van zijn klaslokaal, zodat de kinderen even apart naar de leraar toe kunnen komen. Dan vertellen ze me soms dingen die ze niet in de kring of zelfs niet thuis durven te vertellen. Dat bespreken we dan even met z'n tweeën en het blijft onder ons.

Om half negen zet ik de muziek aan en als ze dat horen, gaan de kinderen in de kring zitten, dat hoef ik ze niet eens te vragen. Dat doe ik liever dan de dag te beginnen met: 'Jongens, kom op, ga nou in een kring zitten.'

Dan steken we een kaars aan voor mensen waar ook ter wereld, mensen die we niet kennen. Het hart van het Jenaplanonderwijs is immers wereldoriëntatie en daar probeer ik alles aan op te hangen, ook de dagopening. Dit ritueel herhalen we elke dag, en daarna vertel ik een verhaal over een bepaald onderwerp, soms komt daar de bijbel aan te pas. Een en ander ontleen ik aan een methode, alleen maak ik daarbij eigen keuzes.

We beginnen dus elke dag min of meer op dezelfde manier. Het is volgens mij goed om voor rituelen te zorgen zodat kinderen weten waar ze aan toe zijn en zich veilig voelen.

Ochtendprogramma

In het Jenaplanonderwijs hebben we drie stamgroepen, nul-een-twee, drie-vier-vijf en zes-zeven-acht. Als leraar heb je zo'n stamgroep drie jaar lang en zitten er dus kinderen van verschillende leeftijden en niveaus in je groep. Ik moet enorm differentiëren bij het lesgeven, want zowel tussen de groepen als binnen de groepen kan er verschil bestaan, maar daar kom ik zo op terug.

Om negen uur gaan de leerlingen op hun plaats zitten en is het uitlegtijd voor rekenen. Ze zitten in groepjes van vier, alle leeftijden door elkaar. Voor deze uitleg gaan er een paar leerlingen naar een andere leraar en er komen een paar anderen bij mij, afhankelijk van het niveau dat ze hebben.

Ik geef uitleg aan een stuk of acht kinderen tegelijk en wie het al snapt, mag zelf aan het werk. De kinderen die geen uitleg krijgen, zijn de hele tijd zelfstandig aan het werk. Sommige leerlingen werken alleen maar zelfstandig omdat ze een eigen leerweg hebben.

Ik blijf zelf nooit lang aan het woord en ik loop na mijn uitleg rond om te helpen daar waar dat nodig is. Ik vind dat de kinderen zelf aan het werk moeten, daar leren ze meer van. Ze mogen ondertussen met elkaar overleggen, dat vind ik alleen maar goed.

Dit doen we een uur, dan is het om tien uur pauze en kunnen ze buiten spelen. Daarna eten we met z'n allen en lees ik meestal voor uit een door de kinderen gekozen boek.

Vervolgens is er gedifferentieerd taalonderwijs voor de hele stamgroep. Ze krijgen onder andere grammatica en spelling, ze moeten opstellen en verhalen schrijven, gedichten maken en elkaar voorlezen. Soms geef ik een toets om te weten hoe ver ze zijn.

Na de taallessen is er een uur uitloop, het blokuur. Op het bord staan alle blokuuractiviteiten vermeld: taalopdrachten, werkstukken of spreekbeurten en dergelijke. Als ze hun werk af hebben, mogen ze een keuze maken uit de blokuuractiviteiten.

We hebben op school een zogeheten ritmisch weekplan waarbij door middel van kleuren wordt aangegeven wat er gedaan moet worden. Dat ritmisch weekplan heeft vier basisactiviteiten, gesprek, spel, werk en viering, die allemaal om de beurt aan bod komen.

Het gaat erom dat ze leren zelf te plannen en zelfstandig te zijn. De kinderen hebben bij mij een planbriefje waar ze opzetten wat ze per kwartier willen gaan doen en achteraf evalueren we. We kijken samen of ze het geplande werk af hebben gekregen en waarom dat wel of juist niet gelukt is.

Om twaalf uur blijven een aantal kinderen over terwijl de rest naar huis gaat.

Middagprogramma

Om één uur is er soms gym en verder zijn er 's middags blokken en kunnen de kinderen weer zelf aan de slag met hun taken. Daarnaast geef ik natuurlijk les in de andere verplichte vakken, zoals geschiedenis of aardrijkskunde. Voor biologie ga ik meestal naar buiten, dat maakt het veel aanschouwelijker.

Dan is er nog muziekles, ik zing zelf trouwens ook alle dagen met de kinderen. Drama kan je voor veel dingen gebruiken, het wordt bijna elke dag in de lessen verweven, bijvoorbeeld in het taalonderwijs. Drama maakt de lessen leuker voor de kinderen en draagt ook bij aan hun sociaal-emotionele ontwikkeling. Twee vliegen in één klap.

Ervaringsgericht onderwijs

In mijn lessen probeer ik erachter te komen wat de kinderen boeit door naar ze te luisteren en daar probeer ik mijn lessen vervolgens bij aan te laten sluiten. Ik vind dit ervaringsgerichte onderwijs van Ferre Laevers uit Leuven een hele goede manier om kinderen te inspireren en nieuwsgierig te maken.

Zo vond iemand laatst een braakbal en dat vonden de kinderen ontzettend boeiend. Ik heb toen een hele lading braakballen bij m'n zwager van het land gehaald en die hebben we met z'n allen bestudeerd. Beter leren bestaat niet.

Zo'n door een kind aangedragen onderwerp neem ik mee naar huis en daar maak ik dan een les of een paar lessen en opdrachten omheen. Op die manier blijven kinderen geboeid, want ze hebben de onderwerpen zelf bedacht. We hebben natuurlijk wel een lesplan op school, we werken met een aantal mappen van het SLO (Stichting Leerplan Onderzoek). Deze gebruiken we als richtsnoer voor de wereldoriëntatie. Maar hoe en in welke volgorde we ze behandelen, bepalen we zelf, naar aanleiding van wat de kinderen meenemen. Het is mijn taak om die onderwerpen in te passen in het onderwijs zodat de kerndoelen gehaald worden. Ik moet daarbij goed registreren wat ik behandeld heb.

Door die constructie kost het werken op een Jenaplanschool vaak meer tijd dan werken op een reguliere school. Voor vakken als taal en rekenen hebben we methodes, maar voor vakken als aardrijkskunde en biologie maken we geen gebruik van methodes en werk ik met de onderwerpen die door de kinderen aangedragen worden waar ik dan zelf nog allemaal dingen aan toevoeg.

Ik laat de kinderen ook aan elkaar lesgeven via spreekbeurten, nieuwskringen, muziekkringen, observatiekringen enzovoort. Er is tegenwoordig zoveel informatie te vinden via internet en het is leuker als ze elkaar wat leren dan wanneer ik de hele tijd alleen voor de klas sta.

Daarbij probeer ik naast de verplichte lesstof ook de werkelijkheid van de kinderen zelf naar binnen te halen. Er zijn hier bijvoorbeeld niet zoveel moslims, maar toen er een paar bij me in de klas zaten, heb ik ze gevraagd om ons mee te nemen naar de moskee en ons erover te vertellen. Ook het beroep van een vader of moeder kan aanleiding zijn tot een project. Haal de wereld binnen in de school.

Fouten en vertrouwen

Zo probeer ik op alle mogelijke manieren de kinderen bij de lessen te betrekken. Een andere manier is om een leerling die veel taalfouten heeft gemaakt in een werkstukje, te vragen: 'Mag ik misschien jouw stukje gebruiken voor de klas? Dan doen we een spelletje en vraag jij aan de klas wie er tien fouten uit kan halen. Durf je dat?'

Meestal mag dat wel. Je bouwt op die manier weerbaarheid op bij het kind, zodat het zich zijn fouten niet te persoonlijk aantrekt en je betreft de kinderen zo dicht mogelijk bij de lessen. Verder schep je vertrouwen door een kind te laten zien dat zijn fouten en dus zijn kwetsbaarheid niet misbruikt worden.

Nog een goede en speelse manier om het vertrouwen in elkaar bij kinderen te laten groeien, is ze een spelletje te laten doen waarbij ze zich naar achter laten vallen en dan opgevangen worden door klasgenootjes.

Differentiëren

Zoals ik al zei, moet ik bij alle lessen differentiëren.

Iedereen heeft een weektaak en kijkt een deel van z'n werk zelf na, zo kunnen ze altijd aan de slag. Ik leg een groep iets uit en degenen die het al begrijpen, kunnen alvast aan het werk gaan.

Bij de wereldoriënterende onderwerpen, zoals die braakballen bij biologie, betrek ik de hele groep. Ik differentieer alleen in de opdrachten die ik erbij maak, zodat iedereen een opdracht kan uitvoeren die hij aankan. Ik maak dus altijd meerdere opdrachten.

Ook geschiedenis en aardrijkskunde geef ik aan de hele stamgroep. Op dit moment hebben we bijvoorbeeld aardrijkskunde naar aanleiding van de ontdekkingsreizen. Elke klas krijgt een eigen deel te leren, zoals de topografie van Nederland voor groep 6 en voor groep 7 en 8 die van Europa of buiten Europa.

Huiswerk

Ook met huiswerk differentieer ik. Groep 8 krijgt, om te wennen aan de middelbare school, twee of drie keer in de week huiswerk mee op rekengebied of taalgebied en dat kijk ik heel serieus met ze na.

Die voorbereiding op de middelbare school hebben ze nodig, maar verder geef ik de kinderen liever niet teveel huiswerk, ze moeten ook kunnen spelen, vind ik. Vaak zitten kinderen eerst de hele dag op school, ook tussen de middag, en dan nog bij de naschoolse opvang en worden ze om zes of zeven uur opgehaald. Ik vind dat ze dan niet ook nog elke dag huiswerk mee moeten krijgen.

Wat ze wel meekrijgen, zijn dicteewoorden. We proberen de spelingsproblematiek zo te stroomlijnen dat de hele stamgroep met elkaar aan de slag gaat en ze elkaars werk kunnen nakijken. Ze krijgen een dicteeschrift mee naar huis, zodat ze dat goed kunnen leren, en dan maken we de volgende keer op school het dictee. Hetzelfde doe ik soms met topografie.

Geen zin

Natuurlijk kan het wel eens gebeuren dat een kind geen zin heeft om op te letten of te werken. Ik probeer daar dan ten eerste begrip voor op te brengen. Vaak is het zo dat het kind iets te moeilijk vindt en heb ik dus mijn opdrachten niet goed gemaakt en moet ik ze aanpassen totdat dat kind ze wel snapt.

Eigenlijk gebeurt het nooit dat een kind geen zin heeft omdat het gewoon geen zin heeft, er zit altijd wel een reden achter. Daar moet je op inspelen, desnoods moet je een kind maar even laten ontspannen als je merkt dat het niet lekker in zijn vel zit. In zo'n geval komt het toch niet echt tot leren.

Bijscholing

Ik vind dat elke leraar door middel van zelfreflectie moet ontdekken waar hij goed en waar hij minder goed in is en dat hij naar aanleiding daarvan eventueel bijscholing moet volgen. Je kunt ook verplichte cursussen met z'n allen doen, dat kan heel leuk zijn, maar het is effectiever om op zoek te gaan naar wat je zelf nodig hebt.

Persoonlijk heb ik veel meer cursussen gevolgd dan ik misschien nodig had. Ik heb onderwijskunde gedaan, verder heb ik nog een jaar kinderpsychologie gevolgd, ik heb een cursus Jenaplanonderwijs en management in het Jenaplanonderwijs gedaan, een vakstudie buitengewoon onderwijs en remedial teaching. En ik heb veel contact gehad over ervaringsgericht onderwijs met professor Ferre Laevers in Leuven. Ik heb mezelf altijd willen verrijken en weet graag zoveel mogelijk over het onderwijs.

Stagiaires

Ik breng mijn kennis graag over op jonge leraren. Wij doen op school mee aan het project 'Opleiden op school' en zodoende heb ik veel stagiaires over de vloer gehad. Dat heb ik altijd leuk gevonden, maar ik merk wel dat ze over het algemeen minder kennis hebben dan vroeger en soms ook een gebrek aan doorzettingsvermogen. Ik had een keer een stagiaire die haar lessen bijna nooit voorbereidde. In zo'n geval ben ik heel streng: als iemand er niet serieus mee bezig is, ben ik in staat de stage af te breken.

Investeer in de jeugd

Het onderwijs zelf is in de loop van de jaren mee veranderd met de maatschappij, dat hoort ook zo. De groepen zijn kleiner geworden, er is op school een intern begeleider gekomen, net als een remedial teacher. Dat zijn positieve veranderingen.

Maar als dit de moderne normen zijn voor het onderwijs, moet je daar als school ook wel de uitvoeringsmogelijkheden voor hebben, vind ik. Voor remedial teaching is er bij ons bijvoorbeeld geen plaats op dit moment, daar zouden we meer leraren voor nodig hebben en daar is geen geld voor.

Nog een probleem is dat het ministerie weliswaar schaalvergroting promoot, maar dat het ons daar tegelijkertijd niet de ruimte voor geeft. We hebben bijvoorbeeld twee locaties, maar we krijgen maar voor één locatie geld, dus het wordt moeilijk om die twee locaties in stand te houden. Dat brengt ons in een moeilijke positie en uiteindelijk gaat dat over de ruggen van de kinderen.

Het is, vind ik, belangrijk om te investeren in de jeugd: die moeten goed opgeleid worden. Maar dat moet je wel op een professionele manier kunnen doen en daar is geld voor nodig. Op dit moment wordt er alleen maar gekort op investeringen in het onderwijs. Dit soort maatregelen snap ik niet.

Het gaat in het beleid steeds vaker over geldstromen en meetbare prestaties, alsof scholen kleine fabrieken zijn. Ik vind dat scholen meer de ruimte zouden moeten krijgen om de groei en persoonlijke ontwikkeling van het kind te bevorderen. Scholen worden afgekeurd op slagingspercentages, terwijl leerlingen geen leermachines zijn. Wij zijn bijvoorbeeld wel eens afgekeurd op CITO-scores, terwijl ze geen idee hebben van wat we de kinderen ver-

der allemaal hebben bijgebracht, dat is veel meer dan uit zo'n CITO-toets kan blijken en dat vind ik erg treurig.

Ouders

Gelukkig zijn de ouders over het algemeen erg tevreden over onze school. Ik vind het belangrijk veel contact met ze te hebben, omdat er een driehoeksverhouding is tussen ouders, school en kind. Ik probeer altijd een keer bij het kind thuis te komen, zodat ik het in zijn natuurlijke omgeving leer kennen, daar kom je veel door te weten. Kinderen en ouders vinden dat ook leuk en merken dat je geïnteresseerd bent.

We hebben voor ouders rapportavonden en voorlichtingsavonden, bijvoorbeeld over alcohol en drugs, en als ze willen, kunnen ze elke maand een gesprek aanvragen. Verder kunnen ze na schooltijd altijd even aanwippen, maar dan gaan we geen hele gesprekken aan, dat moet aangevraagd worden. Ook projectavonden zijn erg leuk, dan laten kinderen hun ouders zien wat ze allemaal gemaakt hebben.

Zorgvergaderingen

Helaas zijn er, zoals op elke school, kinderen met moeilijke thuis-situaties en daar proberen we als team gezamenlijk iets aan te doen. Eventueel geven we informatie door aan het maatschappelijke team van de gemeente waarmee we samenwerken. Daar horen maatschappelijk werk, politie en dergelijke bij en als wij ze een melding doorgeven, houden ze zo'n gezin in de gaten en grijpen ze in als het nodig is.

We hebben als team zorgvergaderingen, dan gaan we elk kind met problemen langs, of het nu op cognitief of sociaal-emotioneel gebied is. Er komen ook mensen van buiten om ons te adviseren over problemen waar we wat minder van weten, bijvoorbeeld in het geval van slechthorende kinderen.

Leraren moeten leren om nare situaties van kinderen los te laten en die niet mee naar huis te nemen, dan raak je namelijk zelf overspannen. In ernstige gevallen moet je het bijvoorbeeld bij jeugdzorg neerleggen, dat is hun taak en hun expertise. Als leraar moet je het dan loslaten, ook al kan dat moeilijk zijn.

Bevloggen mensen

Tijdens mijn lange loopbaan heb ik heel veel bevloggen mensen ontmoet in het onderwijs: collega's, directeuren, pabo-studenten, enzovoort. Ik heb hun kort geleden gevraagd om hun betrokkenheid bij en hun visies op het onderwijs op papier te zetten. Er zijn 26 personen die hebben toegezegd en hun verhalen ga ik bij mijn afscheid als boekje uitgeven. Dat lijkt me een mooie afsluiting van een prachtige loopbaan in het onderwijs. Het boekwerkje draagt de titel Vuur aan vuur ontsteken met als subtitel: Inspiratie.